

## Elektroniczna wymiana informacji dotyczących zabezpieczenia społecznego

OPRACOWANIE: BEATA KACZYŃSKA

nr ORCID: 0000-0002-4563-2293

Instytut Pracy i Spraw Socjalnych

**STRESZCZENIE:** *Artykuł w skrócie omawia system elektronicznej wymiany dokumentów dotyczących zabezpieczenia społecznego, który zostanie wdrożony w Polsce od 1 lipca 2019 r. Zaprezentowane zostaną korzyści, jakie płyną z elektronicznego systemu komunikowania się instytucji zabezpieczenia społecznego państw członkowskich Unii Europejskiej.*

**SŁOWA KLUCZOWE:** *zabezpieczenie społeczne, elektroniczna wymiana dokumentacji, państwa członkowskie UE, współpraca, punkt kontaktowy*

### Wprowadzenie

1 maja 2004 r. Polska została członkiem Unii Europejskiej. Uzyskała tym samym możliwość korzystania z czterech fundamentalnych swobód wspólnego rynku UE:

- 1) przepływu towarów,
- 2) przepływu usług,
- 3) przepływu kapitału,
- 4) przepływu osób.

Dla obywateli polskich szczególnie istotna jest ostatnia swoboda, czyli przepływ osób. Oznaczała ona możliwość swobodnego przemieszczania się, zamieszkania, podejmowania pracy czy działalności gospodarczej w dowolnym państwie należącym do Unii Europejskiej bez konieczności posiadania wiz i zezwoleń. Ponadto obywatele polscy, a od 1 maja 2004 r. właściwie obywatele Unii Europejskiej, muszą być traktowani w innym państwie członkowskim w taki sam sposób, jak obywatele tego innego państwa, bez jakiegokolwiek dyskryminacji.

Przystąpienie do Unii Europejskiej i otwarcie granic oraz dostęp do niektórych rynków pracy bez ograniczeń spowodowało nasilone zarobkowe wyjazdy za granicę obywateli polskich.

Przepisy unijne gwarantują ochronę pracownikom migrującym i ich rodzinom w za-

kresie: emerytur, rent, zasiłków chorobowych, macierzyńskich, pogrzebowych, świadczeń rodzinnych, zdrowotnych, z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych oraz świadczeń dla bezrobotnych. Przepisy te mają zapewnić, aby każdy, kto migrował zarobkowo w ramach państw Unii Europejskiej nie był w gorszej sytuacji niż osoba, która całe życie przepracowała w jednym kraju. Osoba migrująca nie może utracić zwłaszcza uprawnień emerytalnych i rentowych. Ich zabezpieczeniu mają służyć prawne mechanizmy unijnej koordynacji.

Liczba obywateli polskich, którzy korzystają z prawa do przemieszczania się, jest największa wśród krajów Unii. Liczba świadczeń emerytalnych, które są ustalane i wypłacane na podstawie przepisów o koordynacji, lokuje nas w czołówce Unii. Dzięki koordynacji dokonywanej na podstawie unijnych przepisów oraz umów dwustronnych zawartych przez Polskę ZUS przyznaje i wypłaca miesięcznie prawie 200 tys. świadczeń emerytalno-rentowych.

Polska jest też największym „odbiorcą” w stosowaniu prawa dotyczącego delegowania. Polscy przedsiębiorcy delegują co roku do pracy w innych państwach członkowskich Unii Europejskiej kilkaset tysięcy pracowników

z Polski. Dla poświadczenia wykonywania pracy w innym państwie członkowskim w ramach delegowania pracodawca lub osoba zainteresowana występuje do ZUS z wnioskiem o formularz A1. Podstawowym celem zaświadczenia A1 jest potwierdzenie podlegania systemowi zabezpieczenia społecznego państwa, które wydało taki dokument.

Według szacunków Komisji Europejskiej ponad 17 mln obywateli Unii Europejskiej nie mieszka w kraju ojczystym, a około 2 mln obywateli UE pracuje lub studiuje w innym kraju niż kraj pochodzenia.

Wymiana informacji (wniosków, formularzy i innych dokumentów) dotyczącej obszaru zabezpieczenia społecznego obywateli Unii Europejskiej odbywa się w formie papierowej, w dużej części w niewystandaryzowanej formie. Utrudnia to przepływ informacji, powoduje opóźnienia czy nieścisłości w załatwianiu indywidualnych spraw. Co roku wszystkie instytucje zabezpieczenia społecznego w państwach UE/EFTA wymieniają nawet 900 mln komunikatów dotyczących okresów ubezpieczenia, zatrudnienia czy zamieszkania w innym państwie członkowskim obywateli UE.

Swoboda przepływu osób powoduje, że realizacja przepisów unijnych w tym obszarze wymaga współpracy instytucji narodowych (tzw. instytucji właściwych) w celu zapewnienia tym osobom bezpieczeństwa socjalnego, związanego z gwarancją prawa do należnych im świadczeń społecznych.

## Projekt EESSI

W celu usprawnienia działań instytucji właściwych i łącznikowych w obszarze zabezpieczenia społecznego Komisja Europejska podjęła decyzję o wdrożeniu Systemu Elektronicznej Wymiany Informacji dotyczących Zabezpieczenia Społecznego (*Electronic Exchange of Social Security Information*, EESSI) przy obsłudze spraw indywidualnych (poza kontaktami z klientem indywidualnym), realizowanych z zastosowaniem przepisów prawa Unii Europejskiej. System EESSI jest organizowany i wdrażany w ramach ogólnoeuropejskiego programu UE „Łącząc Europę” (*Connecting Europe Facility*, CEF), przewidzianego na lata 2014–2020.

System zostanie uruchomiony docelowo w 32 państwach i będzie narzędziem pracy w 8 tys. narodowych instytucji zabezpieczenia (tzw. punktów kontaktowych), które corocznie obsługują łącznie ponad 14 mln beneficjentów.

Od 1 lipca 2019 r. wszystkie państwa członkowskie UE oraz EFTA miały wdrożyć System Elektronicznej Wymiany Informacji dotyczących Zabezpieczenia Społecznego. Jest to prawny obowiązek nałożony przepisami rozporządzeń unijnych. Zakład Ubezpieczeń Społecznych – jako pierwszy spośród instytucji właściwych z 32 państw europejskich – dotrzymał wyznaczonego terminu.

## Obszar działania EESSI

Wymiana informacji między instytucjami właściwymi w systemie EESSI obejmować będzie zakres: świadczeń długo- i krótkookresowych, ustawodawstwa właściwego, w tym delegowania i związanych z nim formularzy A1, wskazujących miejsce podlegania ubezpieczeniu społecznemu oraz odzyskiwania należności.

Oprócz świadczeń z ubezpieczenia społecznego wypłacanych przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych EESSI obejmie też świadczenia zdrowotne, realizowane przez Narodowy Fundusz Zdrowia oraz objęte koordynacją świadczenia rodzinne i świadczenia dla bezrobotnych, za których wypłacanie odpowiada Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

W ramach EESSI wymiana informacji będzie dotyczyła: emerytur, rent, świadczeń przedemerytalnych, świadczeń z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, zasiłków chorobowych, pogrzebowych, macierzyńskich i równoważnych z nimi świadczeń dla ojców oraz specjalnych świadczeń nieskładkowych.

## Działanie EESSI

Jak działa EESSI? Wymiana informacji między instytucjami zabezpieczenia społecznego będzie odbywać się za pomocą standardowego elektronicznego dokumentu (*Structured Electronic Document*, SED), który będzie udostępniany na podstawie ujednoczonych pro-

cedur. Dane będą wysyłane elektronicznie przez punkt kontaktowy (*Access Point*, AP) przy użyciu wspólnej sieci sTESTA. Polskie punkty kontaktowe będą działały w:

- 1) Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych w zakresie ustawodawstwa właściwego, świadczeń krótkoterminowych, wypadkowych, emerytalno-rentowych i odzyskiwania należności;
- 2) Narodowym Funduszu Zdrowia w zakresie rzeczowych świadczeń zdrowotnych (leczenie);
- 3) Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w zakresie świadczeń rodzinnych i świadczeń z tytułu bezrobocia.

Dodatkowo Zakład Ubezpieczeń Społecznych będzie punktem przekazu informacji dotyczących spraw związanych z ubezpieczeniem społecznym rolników i ubezpieczeniem w służbach mundurowych.

### Przygotowanie do EESSI

Dotrzymanie terminu wdrożenia Systemu Elektronicznej Wymiany Informacji dotyczących Zabezpieczenia Społecznego nie było łatwe. Przygotowując się do wdrożenia tego systemu, ZUS musiał wykonać wiele działań merytorycznych i szkoleniowych, ale głównie informatycznych.

Eksperti ZUS uczestniczyli w pracach grup *ad hoc*, powołanych przy Komisji Administracyjnej, dotyczących opracowania standardowych dokumentów elektronicznych (zastępują one papierowe formularze) oraz ujednoczonych procedur unijnych, tzw. biznesowych przypadków użycia (*Business Use Case*, BUC) i przewodników ich stosowania. BUC to scenariusz biznesowy, który opisuje zastosowanie w danej sprawie SED-ów realizujących poszczególne przepisy rozporządzeń dotyczących koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego.

W obszarze informatycznym ZUS musiał:

- przygotować aplikację krajową do wymiany elektronicznych formularzy (SED-ów), która ma wspierać pracowników Zakładu przy obsłudze i zarządzaniu sprawami międzynarodowymi w systemie EESSI,
- przygotować infrastrukturę techniczno-systemową na potrzeby EESSI w ZUS,

- uruchomić punkt kontaktowy, z którego będą korzystać również inne polskie instytucje zabezpieczenia społecznego (m.in. Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, Zakład Emerytalno-Rentowy MSWiA, Wojskowe Biuro Emerytalne).

W związku z wdrożeniem EESSI ZUS przeszkolił lub doszkolił swoich pracowników w zakresie nowych procedur i formularzy, aby zapewnić poprawność realizacji spraw międzynarodowych.

### Plusy systemu

Wdrożenie Systemu Elektronicznej Wymiany Informacji dotyczących Zabezpieczenia Społecznego niesie ze sobą wiele korzyści dla wielu interesariuszy, a mianowicie:

- umożliwia instytucjom zabezpieczenia społecznego państw członkowskich Unii Europejskiej i EFTA korzystanie z bezpiecznej i wystandaryzowanej elektronicznej wymiany danych w transgranicznych przypadkach koordynacji zabezpieczenia społecznego, zgodnej z wymogami określonymi w unijnych przepisach dotyczących koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego;
- umożliwi efektywniej realizować zadania i procesy w obszarze objętym koordynacją zabezpieczenia społecznego;
- umożliwi skrócenie czasu rozpatrywania spraw, a w konsekwencji na szybsze obliczanie i wypłacanie świadczeń;
- dzięki wystandaryzowanym narzędziom umożliwi przesyłanie poprawnych i kompletnych informacji;
- dzięki wspólnym standardowym dokumentom pomoże w usunięciu barier językowych;
- umożliwi instytucjom zabezpieczenia społecznego gromadzenie danych i ich skuteczniejszą weryfikację,
- umożliwi wymianę doświadczeń i dobrych praktyk w obszarze zabezpieczenia społecznego z państwami UE/EFTA,
- umożliwi ograniczenie kosztów realizacji procesów,
- ułatwi proces kontroli należności i eliminowania nadużyć w korzystaniu ze świadczeń.

## Zakończenie

System Elektronicznej Wymiany Informacji dotyczących Zabezpieczenia Społecznego to nowoczesne rozwiązanie w unijnej koordynacji zabezpieczenia społecznego, które usprawni współpracę międzyinstytucjonalną przy obsłudze obywateli UE korzystających ze swobody przepływu osób. To ważne, aby

wzmacniać współpracę nie tylko z państwami członkowskimi, ale również instytucjami właściwymi tych państw, do których obywatele Polski udają się najczęściej; zwłaszcza w celach zarobkowych.

System może również wpłynąć pozytywnie na podobne procesy w krajowym systemie informatycznym, jakim dysponuje Zakład Ubezpieczeń Społecznych.

## Electronic Exchange of Social Security Information

PREPARED BY BEATA KACZYŃSKA  
The Institute of Labour and Social Studies

**SUMMARY:** *The article concisely analyses the Electronic Exchange of Social Security Information (EESSI) – a platform for communication introduced by the European Commission in 2017 in order for institutions from EU Member States to connect to. The national access point was implemented in Poland in 1 July 2019. The article describes the advantages of a new platform, as well as challenges for EESSI.*

**KEY WORDS:** *social security, electronic data exchange, EU Member States, cooperation, access point*